

УДК 352.07

<https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2021.3.19>

В. Д. ФІЛІПОВА

Херсонський національний технічний університет

ORCID: 0000-0002-8476-3341

Г. М. БУКАНОВ

Національний університет «Запорізька політехніка»

ORCID: 0000-0002-5398-5953

ЗАЛУЧЕННЯ ТА РОЗШИРЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ МІСЦЕВИХ ГРОМАД У ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ ЛОКАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті проведено теоретичний аналіз прикладних аспектів залучення та розширення можливостей місцевих громад у вирішенні питань місцевого розвитку. Доведено, що практична реалізація конструктивної громадської самоорганізації залежить від ефективної діяльності та взаємодії всіх елементів громадянського суспільства на рівні територіальної громади. Охарактеризовано чинники, що сприяють збільшенню залучення і розширення можливостей місцевих громад у вирішенні питань місцевого розвитку, а саме: юридичні вимоги (консультації), ефективність і дієвість, підвищення прозорості та підзвітності. Доведено, що в світі сьогодні існують реальні проблеми і виклики з якими стикається місцева влада і громадськість в процесі її залучення до процесів формування та впровадження рішень з питань локального розвитку. Обґрунтовано, що відсутність або недосконалість конкретних механізмів громадської участі у вирішенні питань місцевого значення істотно стримує формування ефективної демократичної системи управління і соціально-економічного розвитку суспільства, які можна розглядати як процес побудови відносин, збільшують адаптаційні можливості місцевого населення на загальній території. Така здатність відображається в умінні людей управляти, використовувати і розширювати наявні у них ресурси для вирішення своїх місцевих проблем. Щоб впливати на вирішення питань локального розвитку, необхідно прагнути до розвитку громади як єдиного механізму, а не просто окремих його елементів. У такому випадку процес громадських дій може розглядатися як такий, що містить набагато більше, ніж прості індивідуальні дії і зусилля. Такі дії проходять через ряд кроків, спрямованих на вирішення конкретних проблем і зближення жителів. Виходячи з цього, в рамках даного процесу можна виділити п'ять етапів досягнення поставленої мети, включаючи місцеву ініціативу, організацію спонсорства, постановку мети, підбір і впровадження змін на місцевому рівні. При цьому вхідні дані і активізація місцевих жителів дозволяють розвиватися на основі унікальних умов і характеру суспільства і дозволяють прийняття місцевих рішень залишатися на локальному рівні, тим самим моделюючи середу, де активні місцеві жителі безпосередньо формують суспільство і його добробут.

Ключові слова: територіальна громада, місцеве самоврядування, прийняття рішень, ресурси, локальний розвиток.

В. Д. ФИЛИПОВА,

Херсонский национальный технический университет

ORCID: 0000-0002-8476-3341

Г. Н. БУКАНОВ,

Национальный университет «Запорожская политехника»

ORCID: 0000-0002-5398-5953

ВОВЛЕЧЕНИЕ И РАСШИРЕНИЕ МЕСТНЫХ СООБЩЕСТВ В РЕШЕНИИ ВОПРОСОВ МЕСТНОГО РАЗВИТИЯ

В статье проведен теоретический анализ прикладных аспектов привлечения и расширения возможностей местных общин в решении вопросов локального развития. Доказано, что практическая реализация конструктивной общественной самоорганизации зависит от эффективной деятельности и взаимодействия всех элементов гражданского общества на уровне территориальной общины. Охарактеризованы факторы, способствующие увеличению привлечения и расширения возможностей местных общин в решении вопросов локального развития, а именно: юридические требования (консультации), эффективность и действенность, повышение прозрачности и подотчетности. Доказано, что в мире сегодня существуют реальные проблемы и вызовы, с которыми сталкивается местная власть и общественность в процессе ее вовлечения в процессы формирования и внедрения решений по вопросам локального развития. Обосновано, что отсутствие или несовершенство конкретных механизмов общественного участия в решении вопросов местного значения существенно

сдерживает формирование эффективной демократической системы управления и социально-экономического развития общества, которые можно рассматривать как процесс построения отношений, увеличивают адаптационные возможности местного населения на общей территории. Эта способность отображается в умении людей управлять, использовать и расширять имеющиеся у них ресурсы для решения своих местных проблем. Чтобы влиять на решение вопросов локального развития, необходимо стремиться к развитию общества как единого механизма, а не просто отдельных его элементов. В таком случае процесс общественных действий может рассматриваться как содержащий гораздо больше, чем простые индивидуальные действия и усилия. Такие действия проходят через ряд шагов, направленных на решение конкретных проблем и сближения жителей. Исходя из этого, в рамках данного процесса можно выделить пять этапов достижения поставленной цели, включая местную инициативу, организацию спонсорства, постановку цели, подбор и внедрение изменений на местном уровне. При этом входные данные и активизация местных жителей позволяют развиваться на основе уникальных условий и характера общества и позволяют принятию местных решений оставаться на локальном уровне, тем самым моделируя среду, где активные местные жители непосредственно формируют общество и его благосостояние.

Ключевые слова: территориальная община, местное самоуправление, принятия решений, ресурсы, локальный развитие.

V. D. FILIPPOVA,
Kherson National Technical University
ORCID: 0000-0002-8476-3341
G. M. BUKANOV,
National University "Zaporizka Politechnika"
ORCID: 0000-0002-5398-5953

INVOLVEMENT AND EXPANDING LOCAL COMMUNITIES IN SOLVING ISSUES OF LOCAL DEVELOPMENT

The article provides a theoretical analysis of the applied aspects of attracting and empowering local communities in addressing issues of local development. It is proved that the practical implementation of constructive social self-organization depends on the effective activity and interaction of all elements of civil society at the level of the territorial community. The factors that contribute to increasing the involvement and empowerment of local communities in addressing local development issues are characterized, namely: legal requirements (advice), efficiency and effectiveness, increased transparency and accountability. It has been proved that in the world today there are real problems and challenges that local authorities and the public face in the process of their involvement in the formation and implementation of solutions for local development. It has been substantiated that the absence or imperfection of specific mechanisms of public participation in solving local issues significantly hinders the formation of an effective democratic system of governance and socio-economic development of society, which can be considered as a process of building relationships, and increase the adaptive capabilities of the local population in the common territory. This ability is reflected in the ability of people to manage, use and expand their available resources to solve their local problems. In order to influence the solution of issues of local development, it is necessary to strive for the development of society as a single mechanism, and not just its individual elements. In such a case, the process of social action can be seen as containing much more than simple individual actions and efforts. Such actions go through a series of steps aimed at solving specific problems and bringing residents closer together. Based on this, within the framework of this process, five stages of achieving the set goal can be distinguished, including local initiative, organizing sponsorship, goal setting, selection and implementation of changes at the local level. At the same time, the input data and the activation of local residents allow development based on the unique conditions and nature of society and allow local decision-making to remain at the local level, thereby simulating an environment where active local residents directly shape society and its well-being.

Key words: territorial community, local government, decision making, resources, local development.

Постановка проблеми

Місцеве самоврядування є найбільш наближеним до громадян рівнем здійснення публічної влади. Європейський досвід показує, що розширення прав громадян на прийняття рішень через різноманітні механізми участі дозволяє враховувати думку та інтереси громадян в процесі формування політики на локальному рівні та наближає громадян до демократичного процесу. Право мешканців брати участь у прийнятті рішень, що стосуються їх власного розвитку та розвитку місцевого самоврядування, закріплено на міжнародному та національному рівнях.

Так, Віденська декларація ООН «Декларація про право на розвиток» визнає, що людина є основним суб'єктом процесу розвитку і повинна бути активним учасником та вигодонабувачем права на розвиток [1]. У Європейській декларації прав міст декларується, що мешканці європейських міст,

усвідомлюючи свою відповідальність за стан міст, виявляють солідарність і беруть на себе зобов'язання домагатися забезпечення усім мешканцям міст рівних прав на правову безпеку, екологічну безпеку, можливість знайти роботу і цим забезпечити свою особисту фінансову самостійність, житло, безпечний рух транспорту, охорону здоров'я, спорт і дозвілля, можливість займатися різноманітними культурними і творчими видами діяльності, мирне співіснування різноманітних культурних, етнічних і релігійних громад, якісну архітектуру, гармонійне життя, власне політичне життя, економічний розвиток, гармонійний розвиток (коли місцева влада прагне досягти рівноваги між економічним розвитком і охороною навколишнього середовища), широкий асортимент товарів і послуг, раціональне використання природних ресурсів, співробітництво між містами, фінансову забезпеченість, рівноправність усіх мешканців незалежно від статі, віку, релігії, матеріального і політичного становища, фізичних або психічних недоліків [2].

У вітчизняному правовому полі необхідність заохочення участі громадського сектору в прийнятті рішень на локальному рівні знайшла своє відображення у численних законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах, стратегічних документах та планах реформи місцевого самоврядування. Отже сьогодні вдалося закріпити на національному рівні необхідну законодавчу і фінансову основу для відродження справжнього європейського місцевого самоврядування. Тепер головним завданням у досягненні ефективного місцевого самоврядування є трансформація мислення жителів громад та розуміння того, що при наявній якісно оновленій законодавчій та фінансовій базі, ніхто крім них самих не займатиметься забезпеченням добробуту у громаді і вирішенням питань її розвитку [3, с.5]

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питанням участі членів територіальної громади у вирішенні питань локального розвитку присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, важливе значення для дослідження цієї проблематики мали роботи таких вітчизняних учених, як: В. Борденюк, А. Колодій, В. Куйбіда, Ю. Куц, І. Лопушинський, М. Орзіх, І. Письменний, В. Погорілко, С. Саханенко, А. Ткачук та ін. Утім, не применшуючи науковий внесок цих дослідників, слід зазначити, що теоретичні та прикладні аспекти забезпечення активної участі членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення потребують подальшого дослідження.

Формулювання мети дослідження

Виходячи з вищесказаного, метою статті є теоретичний аналіз прикладних аспектів залучення та розширення можливостей місцевої громади у вирішенні питань локального розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження

Громади – це самоврядна спільнота людей, своєрідний простір, у межах якого відбуваються об'єднання інтересів мешканців з метою задоволення власних економічних, соціальних, культурних, побутових потреб тощо. Громади є первинними, або головними суб'єктами публічної місцевої влади. Без них неможливо уявити громадянське суспільство і неможливо розбудувати дієздатне, спроможне самоврядування [4, с. 170].

Потреба співучасті якнайширшого представництва мешканців у вирішенні питань локального розвитку ґрунтується на кількох логічних підставах, які сформулював А. Калета. По-перше, місцева влада повинна використовувати населення як найкращих експертів у справах, що його стосуються. По-друге, співучасть населення сприяє посиленню почуття приналежності до певного місця проживання чи діяльності місцевої влади. По-третє, така співучасть базується на факті, що покращення умов життя людей залежить від активності цих самих людей. оскільки якщо діяльності органів влади підкріплюється активністю самих громадян, їх ініціативою та самостійністю значно підвищується її ефективність. Тому підвищення соціальної активності громадян у вирішенні місцевих проблем, прийняття жителями відповідальності за життя у своєму місті чи селищі є найважливішим завданням [5, с.28-29; 6, с.10].

Проведене нами в рамках дослідження опитування показує, що лише 21 % опитаних вважають важливим для себе брати участь у прийнятті рішень на локальному рівні (рис.1)

Рис. 1 Участь громадян у вирішенні місцевого розвитку

Джерело: складено авторами за результатом опитування

Ми бачимо, що здебільшого місцеві мешканці не беруть участь у вирішенні питань місцевого розвитку і не вважають для себе це актуальним. Це свідчить про низьку активність членів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення.

І. Письмений зазначає, що одним із чинників, який сприяє активізації діяльності членів територіальної громади, є організаційне забезпечення широкого залучення громадян до управління за допомогою різних демократичних форм самоорганізації. Практична реалізація конструктивної суспільної самоорганізації залежить від ефективної діяльності та взаємодії всіх елементів громадянського суспільства на рівні територіальної громади [7].

Незалежно від того, якої точки зору ми притримуємось, загальна тенденція, очевидно, полягає у наданні громадськості більш розширених можливостей брати участь у прийнятті рішень на локальному рівні. Розглянемо окремі чинники, що сприяють збільшенню залучення та розширенню можливостей місцевих громад у вирішенні питань локального розвитку.

Чинник 1. Юридичні вимоги (консультації)

Дотримання консультацій є одним із ключових чинників взаємодії з громадськістю. Це є активним компонентом як з точки зору характеру залучення, так і з точки зору його значущості, а також з точки зору сприйняття посиленого інтересу громадськості, що продемонстровано через активну участь у громадських слуханнях.

Чинник 2. Ефективність та дієвість.

Надання якісних послуг ефективним та дієвим способом є центральним аспектом реформи місцевого самоврядування. І тут можна зазначити такі чинники залучення громадян, серед яких покращення якості політики та досягнення кращого надання послуг шляхом залучення громадян та використання ширших джерел інформації, перспектив та потенційних рішень. Реорганізувавшись, щоб включити більшу участь громадян, державні установи можуть підвищити свою ефективність, залучаючи більше інформації та особливі можливості та ресурси громадян [8]. Спільне виробництво, активна участь, стають все більш популярним у багатьох країнах світу, особливо в країнах, які зазнали тривалої економії та скорочення державних послуг.

Чинник 3. Підвищення прозорості та підзвітності

Самі громадяни вимагають посилення прозорості, підзвітності та участі для вирішення викликів, що з'являються на рівні місцевого самоврядування. Основною мотивацією тут є підвищення рівня довіри між громадянами та місцевою владою, яка погіршилася, але останнім часом демонструє ознаки покращення.

Утім слід зазначити, що причин, чому органи місцевого самоврядування залучають громадян до прийняття рішень, може бути безліч, і існує багато наукових досліджень, які це підтверджують. Поряд з цим, вимоги щодо збільшення участі громадян можна розглядати як відповідь на метод прийняття рішень «закритого типу», який просувається за моделлю Нового державного управління (New Public Management (NPM)). Однак ефективність підходу, який нібито є більш активним у боротьбі з недоліками NPM, викликає сумніви. Структурні зміни в моделі державного управління, а саме децентралізація, дорадчі процеси та мережі, не змогли поглибити спосіб участі місцевих громад у вирішенні питань місцевого розвитку. Знову ж таки, спроби включити участь в офіційне прийняття рішень шляхом таких реформ виглядають дещо поодинокими.

Під час дослідження, яке проводили А. Етано, С. Ройо та Б. Асерете, місцеву владу запитали про труднощі, з якими вони стикаються під час залучення громадян до вирішення локальних питань. Серед

варіантів були запропоновано питання, пов'язані з відсутністю інтересу громадян, фінансових та людських ресурсів, політичної волі та прикладів для навчання, і, нарешті, опору змінам. Основним бар'єром у всіх групах було визначено «відсутність інтересу громадян» (теж саме свідчать результати опитування, проведеного нами). Як зазначили вчені, «[відсутність інтересу] можна вважати парадоксом: ті, що найбільше виграють, є головною перешкодою на шляху розвитку ініціатив участі» [9, с.15]. Схоже дослідження провели Й. Крістенсен та Д. МакКвестін. Учені з'ясували, що великий вплив також мають зовнішні чинники, що перешкоджають участі громадян у вирішенні питань локального значення: географічний розподіл громад, погана телекомунікаційна інфраструктура, втома від консультацій, відсутність прихильності або серйозності з боку місцевої влади тощо [10].

Як бачимо, в світі сьогодні існують реальні проблеми та виклики з якими стикається місцева влада і громадськість в процесі її залучення до процесів формування та впровадження рішень з питань локального розвитку. Відсутність або недосконалість конкретних механізмів громадської участі у вирішенні питань місцевого значення суттєво стримує формування ефективної демократичної системи управління та соціально-економічний розвиток суспільства.

У процесі розвитку громади місцеві дії спрямовані здебільше на поліпшення соціального благополуччя та залучають людей до спільної роботи для досягнення своїх загальних інтересів. Ця сила проявляється у здатності окремих людей об'єднуватись та працювати над досягненням спільних цілей. Коли різноманітні особи та їх організації взаємодіють між собою, вони починають взаєморозуміти потреби та бажання, які є спільними для всіх мешканців. Така дія надає місцевим жителям можливість формувати ідентичність громади, зберігати місцевий контроль за прийняттям рішень та задовольняти власні потреби розвитку. Наявність дій громади звертає увагу на той факт, що місцеві жителі, які діють разом, часто мають право трансформувати та змінювати свою спільноту. Дії громади та відповідний розвиток можна розглядати як процес побудови відносин, які збільшують адаптаційні можливості місцевого населення на спільній території. Ця адаптаційна здатність відображається у здатності людей керувати, використовувати та розширювати наявні у них ресурси для вирішення своїх місцевих проблем.

Щоб впливати на вирішення питань локального розвитку, громада має прагнути до розвитку територіальної громади як єдиного механізму, а не просто окремих його елементів. У такому випадку процес громадських дій може розглядатися як такий, що містить набагато більше, ніж прості індивідуальні дії та зусилля. Найефективніші дії проходять через ряд кроків, спрямованих на вирішення конкретних проблем та зближення мешканців. Виходячи з цього, в межах такого процесу можна виділити п'ять етапів досягнення поставленої мети, включаючи місцеву ініціативу, організацію спонсорства, постановку мети, підбір та впровадження змін на місцевому рівні:

Перший етап, ініціація, зосереджений на підвищенні обізнаності щодо проблеми, пов'язаної з розвитком територіальної громади. Початок та поширення інтересу відбувається тоді, коли члени спільноти визнають та визначають проблему як проблему чи потребу, і починають обговорювати її як потенційний фокус для групових дій.

Другий етап зосереджений на організації спонсорства. Цей крок стосується структур, організацій та ресурсів, доступних у межах територіальної громади та поза її межами. Такі фактори є важливими стосовно оцінки потреб громади та розвитку зусиль щодо вирішення проблем, що сприймаються як проблема порядку денного місцевого розвитку.

Третій етап зосереджений на визначенні цілей та розробці стратегії локального розвитку. На цьому етапі розробляються цілі дій та визначаються стратегії досягнення цілей, визначених спільнотою.

Четвертий етап є набором та мобілізацією необхідних ресурсів, включаючи людей, гроші та інші активи. Члени спільноти мають різноманітний досвід, навички, фінансування, матеріали, мережі та інші ресурси, необхідні для досягнення бажаних цілей місцевого розвитку. Організація та максимізація цих ресурсів істотно впливають на успіх зусиль громади у вирішенні питань місцевого розвитку.

П'ятий етап передбачає застосування всіх зазначених ресурсів у реалізації планів для досягнення бажаних цілей вирішення питань локального розвитку. На цьому етапі вживаються, оцінюються, коригуються та знову реалізуються конкретні дії.

При цьому вхідні дані та активізація місцевих жителів дозволяють розвиватись на основі унікальних умов та характеру громади та дозволяють ухваленню місцевих рішень залишатися на локальному рівні. Все це створює середовище, де активні місцеві жителі безпосередньо формують громаду та її добробут.

Висновки

Отже, залучення та розширення можливостей місцевих громад у вирішенні питань локального розвитку можливе за умов виконання певних рекомендацій, які не є вичерпними, але підтримують будь-які міркування щодо встановлення керівних принципів найкращої практики або принципів взаємодії. По-перше, необхідно встановити чіткі цілі ініціативи, яка стосується питання місцевого розвитку та переконатися, що вони донесені до громадян. Це допоможе встановити параметри та керувати очікуваннями громадян. По-друге, варто уважно планувати та обрати відповідний рівень та метод

залучення громадян, причому використання спектра залучення або наявних ресурсів та вказівок може явно допомогти у цьому. По-третє, варто використовувати зовнішні ресурси та посередників, де це доречно та/або можливо (під час розбудови внутрішнього потенціалу, підтримки, залучення інновацій тощо). По-четверте, варто обмінюватись досвідом між місцевими органами влади та по можливості співпрацювати, і, по-п'яте, впровадити моніторинг та оцінку ініціатив залучення, оскільки можливість продемонструвати посилену залученість, кращі результати чи вплив допоможе покращити майбутні ініціативи.

Участь громадян в управлінні місцевими справами є однією з ключових складових місцевого самоврядування, на основі чого ґрунтується існування багатьох форм впливу на процес ухвалення управлінських рішень на місцевому рівні. Тому, надзвичайно важливим та необхідним сьогодні є поглиблення взаємодії органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства, мобілізація потенціалу громадян та їх об'єднань на основі розвитку громадських ініціатив та впровадження нових форм місцевої самоорганізації населення, трансформація свідомості жителів громади від споживачів суспільних благ до активних членів громади.

Подальші розвідки доцільно спрямувати на дослідження процесу розвитку локальних ініціатив для територіальних громад.

Список використаної літератури

1. Декларація про право на розвиток. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_301#Text
2. Європейська декларація прав міст. URL : <http://www.eru.org.ua/index.php?page=1206>.
3. Сергієнко О. Ватаманюк О. Громадська участь/залучення громадян. Депутатська діяльність в округах (навчальний модуль). К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 92 с.
4. Місцеве самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні : колект. монографія Ж. А. Белец, С. Г. Білорусов, О. Д. Білоус та ін.]; за заг. ред. Р. М. Плюща. Київ : Рідна мова, 2016. 742 с.
5. Kaleta A. Aktywizacja społeczności lokalnych (na przykładzie gmin województwa toruńskiego). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo, 1998. 135 s.
6. Карий О.І., Панас Я.В. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування: навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування. Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с.
7. Письменний І. В. Територіальні громади як суб'єкти активного розвитку громадянського суспільства в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2019. Вип. 1(40). С.144-149.
8. Fung A. Putting the Public Back into Governance: The Challenges of Citizen Participation and Its Future. *Public Administration Review*, 2015. 75(4), pp.513-522.
9. Yetano, A., Royo, S. and Acerete, B. (2010). What is driving the increasing presence of citizen participation initiatives? *Environment and Planning C: Government and Policy*, 28(5), pp.783–802.
10. Christensen, H.E. and McQuestin, D. Community engagement in Australian local governments: a closer look and strategic implications. *Local Government Studies*, 2019. №45 (4), pp.453-480.

References

1. Deklaratsiia pro pravo na rozvytok. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_301#Text
2. Yevropeiska deklaratsiia prav mist. URL : <http://www.eru.org.ua/index.php?page=1206>.
3. Serhiienko O. Vatamaniuk O. (2016) Hromadska uchast/zaluchennia hromadian. Deputatska diialnist v okruhakh (navchalnyi modul). Kyiv : IKTs «Lehalnyi status». 92 p.
4. Mistseve samovriaduvannia v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini : kolekt. monohrafiia [Zh. A. Belets, S. H. Bilorusov, O. D. Bilous ta in.]; za zah. red. R. M. Pliushcha (2016). Kyiv : Ridna mova. 742 p.
5. Kaleta A. (1998) Aktywizacja społeczności lokalnych (na przykładzie gmin województwa toruńskiego). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich - Wydawnictwo. 135 p.
6. Karyi O.I., Panas Ya.V. (2015) Mistsevi initsiatyvy ta zaluchennia hromadskosti do zdiisnennia mistsevoho samovriaduvannia: navchalnyi posibnyk dlia posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia. Asotsiatsiia mist Ukrainy. K., TOV «PIDPRYEMSTVO «VI EN EI». 176 p.
7. Pysmennyi I. V. (2019) Terytorialni hromady yak subiekty aktyvnoho rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini. Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. No. 1(40). pp.144-149.
8. Fung, A. (2015). Putting the Public Back into Governance: The Challenges of Citizen Participation and Its Future. *Public Administration Review*, 75(4), pp.513-522.
9. Yetano, A., Royo, S. and Acerete, B. (2010). What is driving the increasing presence of citizen participation initiatives? *Environment and Planning C: Government and Policy*, 28(5), pp.783–802.
10. Christensen, H.E. and McQuestin, D. (2019). Community engagement in Australian local governments: a closer look and strategic implications. *Local Government Studies*, 45 (4), pp.453-480.